

Kommunal- og distriksdepartementet

Vår ref.:
[Navn]Deres ref.:
[Navn]Dato:
13. februar 2023

Innspill til NOU 2022: 11 Ditt personvern – vårt felles ansvar “Tid for en personvernpolitikk”

Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening er den største masterforeningen i Norge, og den største fagforeningen i Akademikerne med over 99 000 medlemmer. Våre medlemmer har mastergrad eller mer fra tekniske og naturvitenskapelige fagområder.

Tekna mener at Personvernkommisjonen har levert en omfangsrik og grundig utredning. Vi stiller oss langt på vei bak kommisjonens beskrivelser, drøftelser og anbefalinger. Tekna deler kommisjonens syn på at det er en gjennomgående tendens til at digitaliseringen skjer på bekostning av personvernet, og at personvern i for stor grad anses som et ekspertfelt eller nisjeområde. Tekna er enig i at det er på høy tid at diskusjoner rundt personvern løftes ut fra ekspertsirklene og gjøres til et relevant og viktig spørsmål i samfunnsdebatten og i lov – og politikktutviklingen i Norge.

Et godt personvern legger grunnlaget for ytringsfrihet, informasjonsfrihet og meningsdannelse. Personvern er noe som angår oss alle, og som langt på vei handler om hvilket samfunn vi ønsker å leve i.

Tekna håper at denne utredningen vil skape større presedens rundt prioritering av personvernet i utviklingen av ny teknologi. Tekna er opptatt av å løfte frem utviklingen av ny teknologi, men mener at dette ikke behøver å gå på bekostning av personvernet.

Kapittel 4: Rettslig regulering av personvern

Bransjenorm

Personvernkommisjonen mener at bransjenormer kan ha nytteverdi, og peker på dette som et virkemiddel for å «løfte gulvet» for godt personvern. Etter Teknas syn kan bransjenormer for å understøtte personvernet være gunstig.

Tekna har selv ivret for en bransjenorm for arbeidstakerorganisasjonene og mange av våre samarbeidende fagforeninger er interessert i det samme. En ser likevel at dette forholdsvis

viktige arbeidet fremstår for omfattende selv om en bransjenorm ville spart den enkelte forening for mye ressurser på sikt.

Etter Teknas syn vanskeliggjøres et samarbeid om bransjenorm som følge av begrenset veiledning fra det offentlige. Dette skyldes at det tar for lang tid å utarbeide standarder og maler, på nasjonalt og europeisk nivå. Relevant i denne diskusjonen er mangelen på tydelige og ratifiserte maler for databehandleravtaler, risikovurderinger og avtaler om felles behandlingsansvarlige etter GDPR artikkel 26. Etter Teknas syn vil denne utfordringen kunne løses ved et styrket Datatilsyn eller en nyopprettet veilederinstans for personvern, slik kommisjonen foreslår.

Lagringsbegrensingsprinsippet

Lagringsbegrensingsprinsippet i GDPR artikkel 5 nr. 1 bokstav e står sentralt i personvernøyemed, og uttrykker en klar forventning om at personopplysninger ikke skal lagres over lenger tid enn formålet tilsier. Personvernkommisjonen peker selv på dette prinsippet, men problematiserer etter Teknas syn i begrenset grad det rent praktiske ved å slette personopplysningene når lagringen ikke lenger tjener sitt aktuelle behandlingsgrunnlag.

Etter Teknas syn er det i realiteten utfordrende å påse at virksomheter har systemer og rutiner som sikrer at sletting blir gjennomført på en tilfredsstillende måte. Dette fordi personopplysningene til de registrerte er oppført i ulike lagringsmedium som gjerne har servere som jevnlig lagrer automatiske back-up og ikke er koordinerte med hverandre. Dersom personopplysninger skal slettes så langt det er teknisk mulig, vil dette i realiteten oftest heller innebære maksimal anonymisering. Teknisk vil en med den rette teknologien kunne la de «slettede» personopplysningene gjenoppstå selv om det ikke er behandlingsgrunnlag for dette.

Vi er derfor i en situasjon der enormt mange personopplysninger lagres «for evigheten». Dersom myndighetene utarbeider en nasjonal personvernpolitikk slik kommisjonen foreslår, er det etter Teknas syn viktig å løse denne utfordringen.

Sletting kontra aktverdig aktivering

Kommisjonen peker på at bestemmelser i personvernforordningen i tilfeller går i konflikt med andre nasjonale bestemmelser. Dette kan skape utfordringer, som for eksempel ved tolkning om hovedregelen om sletting. Det kan gjøres unntak fra hovedregelen om sletting dersom fortsatt behandling av personopplysningene er nødvendig for «arkivformål i allmennhetens interesse for formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning eller for statistiske formål». Etter Teknas syn er det mange slike krevende skjønnsstemaer i personvernregelverket. Tekna støtter derfor kommisjonens sterke oppfordring om at norske myndigheter må føre en aktiv politikk for et felles europeisk regelverk, eventuelt nasjonale bestemmelser, på forståelsen av blant annet betegnelsen «arkivformål i allmennhetens interesse», jf personopplysningsloven § 8.

Kapittel 6: personvern i den digitale forvaltningen

Tariffavtale som behandlingsgrunnlag for personopplysninger

Det vises til at Personvernkommissjonens rapport etterlyser større bruk av «supplerende rettsgrunnlag for behandling i nasjonal rett». ¹ Bestemmelsene handler om medlemslandenes supplerende lovgivning til behandlingsgrunnlag for personopplysningene, bl.a. etter GDPR artikkel 6 nr. 2 og 3.

Tekna ser at manglende bruk av ovennevnte nasjonale lovgivningsrom skaper utfordringer for våre tillitsvalgte når de skal forhandle lønn lokalt på vegne av medlemmene i den enkelte virksomhet. I denne situasjonen er våre lokale forhandlere avhengig av å få overført lønnsopplysninger om Tekna-medlemmene fra arbeidsgiver. Enkelte arbeidsgivere holder likevel tilbake disse opplysningene fordi behandlingsgrunnlaget fremstår uklart. Tekna er til en viss grad enig i dette, da de aktuelle tariffbestemmelsene som regulerer den lokale lønnsdannelsen vanskelig kan gis behandlingsgrunnlag etter GDPR art 6.

Datatilsynet har i brev av 25. november 2020 til Justis- og beredskapsdepartementet tatt opp ovennevnte problemstilling, da også andre fagforeninger har møtt på den samme utfordringen som Tekna. Datatilsynet forslår det Personvernkommissjonen etterlyser - å utnytte det nasjonale rommet for lovgivning GDPR selv åpner opp, jf GDPR art 6 nr. 2 og 3. Rent praktisk forslår Datatilsynet å supplere personopplysningsloven § 6 som allerede i dag regulerer arbeidsforhold, slik at slutten av siste setning blir (fritt oversatt fra dansk): «..., eller rettigheter som er fastlagt i annen lovgivning eller tariffavtale.» Det vises for øvrig til ovennevnte brev fra Datatilsynet til Justis- og beredskapsdepartementet.

Tekna vil fremheve at ovennevnte problemstilling er av stor viktighet for mange, langt utenfor Teknas medlemsgruppe. Etter vår vurdering vil bruken av nasjonal lovgivning her forholdsvis enkelt kunne rette opp en uklarhet og dermed anses som en forholdsvis «lavt hengende frukt».

Kapittel 7: Personvern i justissektoren

Den økte digitaliseringen har bidratt til et endret trusselbilde. Endringer i kriminalitetsbilde gjør at hensynet til kriminalitetsbekjempelse og personvern stadig havner i konflikt. Endringene gjør at politiet og etterretningstjenesten har behov for, og ønske om å ta i bruk stadig mer avanserte verktøy og metoder for å bekjempe kriminalitet, terrorisme og ekstremisme. Dette setter ivaretagelsen av personvernet på prøve.

Tekna har lenge fulgt behandlingen av forslag til endringer i etterretningstjenesteloven (e-loven) og politiregisterloven og har ved gjentatte anledninger uttrykt bekymring for lovenes personvernmessige konsekvenser. Våre innspill som følger nedenfor er basert på våre innvendinger knyttet til tilrettelagt innhenting i etterretningstjenesteloven og lagring av åpent tilgjengelig informasjon i politiregisterloven.

Etter Teknas syn står vi nå i et veiskille. Det ligger en rekke lovforslag til behandling i Stortinget som Tekna mener må ses i sammenheng med Personvernkommissjonens drøftelser og konklusjoner. Etter Teknas syn har PST og etterretningstjenesten fått stadig videre hjemler til å overvåke enkeltindivider og grupper. Tekna er bekymret for at våre sikkerhetsmyndigheter får tilgang på stadig mer inngripende overvåkningsverktøy uten en grundigere vurdering av

¹ Jf. pkt 6.3.2, andre avsnitt som omhandler GDPR art. 6 nr. 2 og 3.

personvernkonsekvensene. Det er et generelt problem at slike forslag gjerne er svakt begrunnet og ikke basert på forskning om samfunnsmessige virkninger, noe Personvernkommisjonen selv fremhever i pkt. 7.3.4.

Risiko for nedkjølingseffekt

Personvernkommisjonen mener bruk av åpne kilder på internett kan skape særskilte personvernutfordringer. Kommisjonen er blant annet bekymret for nedkjølingseffekter som følge av justissektorens bruk av åpne kilder på nett. Dette perspektivet må vektlegges ved utarbeidelse av interne instruksjoner og lignende. Tekna deler kommisjonens bekymring.

Tekna er av den oppfatning at hensynet til samfunnets behov for sikkerhet ofte går på bekostning av enkeltindividets personvern, og at det sjeldent gjøres en grundigere vurdering av hvordan hjemlene står i forhold til inngrepet i privatlivet og personvernet.

Tekna mener at de foreliggende terskelverdiene i svært liten grad reduserer de alvorlige samfunnsmessige ulempene ved å innføre «tilrettelagt innhenting» og ustrakt registrering av overskuddsinformasjon. Tekna opplever at lovforslagene utgjør et betydelig inngrep i den enkeltes personvern og at myndighetene ikke tar innover seg skadepotensialet for den enkeltes rettssikkerhet, så vel som for vårt samfunn som helhet.

Tekna mener det er en reell sannsynlighet for at innbyggerne vil begrense sine ytringer i det digitale rom dersom tilrettelagt innhenting og innhenting fra åpne kilder innføres. Dette vil kunne legge begrensninger på det offentlige ordskiftet og demokratiske prosesser, samt svekke befolkningens tillit til myndighetene. Vi er også bekymret for at etterretningstjenesteloven kan svekke forbrukernes tillit til norske virksomheter, siden det er norske selskaper som heretter kan pålegges å overvåke sine kunder.

Risiko for formålsutglidning

Tekna vil også peke på faren for formålsutglidning. Den nye e-loven er tydelig på at overskuddsinformasjon fra overvåkingen kan tilfalle politi og andre myndigheter. Vi er bekymret for at et ytterligere politisk press om å ta i bruk allerede «innhentede» data til stadig nye formål, vil uthule det individuelle rettsvernet. Denne problemstillingen er også gjeldende i den nye politiregisterloven.

Personvernkommisjonen mener ledelsen i politiet må ha høy bevissthet om faren for formålsutglidning, og at risikoen for slik utglidning må reduseres gjennom etablering av organisatoriske og tekniske tiltak. Kommisjonen peker på at et viktig tiltak i denne sammenheng er å bygge en god personvernkultur og at dette er et lederansvar. Tekna støtter dette, men anser ikke kulturbygging som et tilstrekkelig tiltak for å forhindre formålsutglidning. Eksterne kontrollmekanismer, som domstolskontroll, er den sikreste mekanismen for å kontrollere at lover ikke gis for vid anvendelse. Hensikten med slik ekstern kontroll vil være å hindre formålsutglidning, og bevare befolkningens tillit til våre sikkerhetsmyndigheter. Etter Teknas syn vil ekstern kontroll være viktig for å skape tillit til prosesser i et miljø preget av lav transparens.

Masseinnsamling av personopplysninger

Personvernkommisjonen mener at dersom det igangsettes tiltak som innebærer masseinnsamling av personopplysninger for nærmere angitte formål, er det viktig at metoder for

dataseparasjon følges for å sikre at data kun benyttes til formål lovgiver har vurdert det nødvendig for.

Tekna støtter kommisjonens forslag til tiltak, men vil samtidig presisere viktigheten av å få på plass bedre kontroll- og rettssikkerhetsmekanismer når det iverksettes inngripende tiltak som «tilrettelagt innhenting». Det er etter Teknas syn viktig at man har fokus på å begrense inngrepet gjennom tydelige avgrensninger, åpenhet og kontroll. Tekna mener at man i langt større grad må sørge for en reell ivaretagelse av personvernet når man åpner opp for bruk av nye verktøy og metoder i justissektoren. Målretting, forholdsmessighet og domstolskontroll står sentralt i praksis fra EMD og EU-domstolen. Tekna mener at etterlevelse av disse rammebetingelsene er avgjørende for reell ivaretagelse av personvernet.

Med vennlig hilsen

Line Henriette Holten
generalsekretær